

ทองใส ทับถนน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น วารินชำราบ

ทองใส ทับถนนวน ภูมิปัญญาท้องถิ่น วารินชำราบ

ครูทองใส ทับถนนวน ภูมิปัญญาด้านเพลงพื้นบ้าน

ชีวประวัติภูมิปัญญา

นายทองใส ทับถนนวน เกิด วันอังคารที่ 14 พฤศจิกายน 2490 ปีชวด เป็นลูกชายคนโตในจำนวนพี่น้อง 6 คน บิดาชื่อ นายปิ่น ทับถนนวน มีอาชีพหมอลำ มารดาชื่อ นางหนู ทับถนนวน มีอาชีพเป็นแม่บ้าน ภรรยา ชื่อ นางประมวล ทับถนนวน อาชีพทำนา มีบุตร 3 คน หญิง 2 คน ชาย 1 คน ที่อยู่ปัจจุบัน 163 หมู่ 8 ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี รหัสไปรษณีย์ 34190 โทรศัพท์ 087- 0659554

ชีวิตของคน ชีวิตของ "พิณ"

ทองใส แรงบันดาลใจในการเรียนพิณของนายทองใส เกิดจากได้เห็นขบวนแห่ผ้าป่า และได้ยินเสียงพิณเล็ดลอดอย่างโดดเด่นออกมาจากขบวนผ้าป่า นายทองใส จึงหัดเล่นพิณด้วยตนเอง ตั้งแต่อายุชั้น ป.2 ต่อมาได้เรียนการตีพิณ จากพ่อบุญ ซึ่งเป็นคนตาบอดและเป็นลูกศิษย์หมอลำของพ่อปิ่น เวลาที่พ่อปิ่นสอนหมอลำให้ นายบุญชู นายทองใสก็จะแอบจำทำนอง การเริ่มเรียนรู้การตีพิณในระยะเริ่มต้นของนายทองใส จึงเกิดจากความสนใจและเรียนรู้จากบุคคลใกล้ชิดอย่างต่อเนื่อง ยามใดที่มีเวลาว่าง นายทองใส ก็จะตีพิณทันที นายบุญชู ซึ่งตาบอด เล่นพิณเก่งมาก นายทองใส เล่นพิณมาตั้งแต่วัยเด็ก และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูพิณต่าง ๆ มาตลอดจนเกิดทักษะเมื่อครั้งเป็นพลทหารเกณฑ์ นายทองใส ได้เล่นพิณร่วมกับวงดนตรีทหารทำให้ฝีมือพัฒนาขึ้นมาก

ต่อมานายทองใสมีโอกาสได้ร่วมเล่นดนตรีกับวงเพชรพิณทองของ อาจารย์นภดล ดวงพร ซึ่งแยกตัวมาจากวงดนตรีจุฬารัตน์ วงดนตรีดังระดับประเทศในอดีต อาจารย์นภดลได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีที่เป็นแบบสากล เช่นเรื่องระดับเสียง จังหวะ ทำนองให้นายทองใสได้เรียนรู้อีกบทเรียนหนึ่ง เมื่ออายุได้ 23 ปี หลังจากปลดประจำการจากกองพลทหารปืนใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี นายทองใส ก็ไปสมัครแข่งขันตีพิณ จากผู้สมัครกว่า 70 คน และได้รับคัดเลือกไว้เพียงคนเดียว นายทองใสรู้สึกดีใจ และภูมิใจมาก ทำให้ตัดสินใจเริ่มชีวิตนักดนตรีอาชีพตั้งแต่นั้นมาและได้รับค่าจ้างเป็นครั้งคราว ประมาณ 100-600 บาท และมีการบันทึกเสียงเป็นครั้งคราวมีโอกาสตีพิณเดินสายร่วมกับ อาจารย์นภดล ดวงพร ซึ่งต่อมาได้ตั้งวงดนตรีเพชรพิณทอง และบรรเลงพิณให้นกน้อย อุไรพร คณะเสียงอีสาน การประยุกต์วิธีการตีพิณของนายทองใสขึ้นอยู่กับโอกาส และสถานการณ์และการตีพิณ และพยายามปรับการตีพิณให้ขึ้นอยู่กับสถานที่และความเหมาะสมให้มากที่สุด การเล่นพิณในงานใด ๆ นายทองใสไม่ได้เรียกร้องค่าตัว แล้วแต่จะให้ นายทองใส ต้องการเพียงให้คนได้ยินเสียงพิณของตนเท่านั้น

หลักในการทำงาน

ครูทองใส มีหลักในการทำงาน ดังนี้

1) ทำงานอย่างมีความสุข เพราะอาชีพศิลปิน คือ อาชีพที่สร้างความสุขให้กับผู้อื่นศิลปิน ต้องมีความสุขกับการงาน โดยเฉพาะครูทองใส จะเป็น คนที่อารมณ์ดียิ้มตลอดเวลา

2) สนุกสนานกับเพื่อร่วมงาน การสร้างบรรยากาศ ให้ เกิดความสนุกสนาน ไม่ว่าจะ เป็นข้างล่างก่อนหลังการแสดง หรือบนเวที ขณะทำการแสดงจะช่วยให้การทำงานออกมาดี มีคุณภาพเองโดยอัตโนมัติ

3) ผสมผสานชีวิตทำงานกับครอบครัว นายทองใส เป็น คนที่รักครอบครัวมากที่สุดไม่เคยมี ปัญหาทางครอบครัว เพราะสามารถบริหารเวลา การทำงานด้านดนตรี กับงาน ทางบ้านได้อย่างลงตัว

4) พัฒนางาน / ฝีมืออยู่เสมอ แม้จะได้รับขนานนามว่า เป็นมือพิณผู้ยิ่งใหญ่หรือปรมาจารย์ ด้านการตีพิณ เป็น สิ่งที่คนอื่นตั้งให้ แต่ตัวครูทองใส บอกว่า ยังต้องพัฒนา ฝีมืออยู่ตลอดเวลา ด้วยการเรียนรู้ฝึกฝน และหา ประสบการณ์เพิ่มเติมทางดนตรี อีกมากและไม่เคยคิดว่า เป็นคนมีชื่อเสียง และหลงตัวเองแต่อย่างใด

5) ถ่ายทอดความรู้โดยไม่ปิดบัง เพราะถือว่าเป็น วิทยาทานทุกครั้ง ที่ถ่ายทอดและสอนลูกศิษย์นายทองใส จะพยายาม ให้ความรู้กับลูกศิษย์ทุกอย่าง ทั้งลายพิณ เทคนิค เคล็ดลับ ต่างๆ เพราะ ถือว่า ได้ความรู้จากครูเมื่อ เป็นครูก็ต้องถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์ทั้งหมดเช่น เดียวกัน ส่วนใครจะ ได้รับมากน้อยเป็นเรือความสามารถ ของแต่ละบุคคล

6) ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่อนุชน เป็นนักดนตรีที่ ไม่ติดอบายมุข ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ประพฤติตนอยู่ใน ศิลธรรมอันดี

พิณ เครื่องดนตรีพื้นบ้าน

พิณ ประกอบด้วยตัวพิณและคอพิณ ซึ่งมีความยาวมาตรฐานประมาณ 23 นิ้ว ขึ้นจำนวนสายตามความถนัดและความต้องการได้ตั้งแต่ 2, 3 หรือ 4 สาย โดยใช้ไม้ขนุนเพราะมีสีเหลืองสวยงาม เสียงดี และน้ำหนักเบา แต่ทางเหนือนิยมไม้สักเพราะทนทาน ไม้แต่ละชนิดจะให้เสียงพิณต่างกัน ถ้าใช้ไม้ยูงเสียงจะแหลมและจะสวยงามที่สุด แต่เป็นไม้หายาก น้ำหนักพิณแต่ละตัวประมาณ 3 กิโลกรัม หัวพิณ พ่อทองใสใช้ลายจากธนบัตรด้านหลัง ใบละ 20 บาท ซึ่งท่านถือว่าเป็นครูของท่าน หัวพิณสามารถถอดออกจากคอพิณได้ซึ่งสะดวกเวลาเดินทางไกล

องค์ความรู้

1. การเล่นพิน 2 สาย จนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญ
2. ผู้สืบสานลายพิน พื้นบ้าน โบราณอีสาน
3. ผู้ผสมผสานความรู้ใหม่ กลายเป็นลายพินประยุกต์
4. ผู้บุกเบิกอาชีพ ศิลปินพื้นบ้าน
5. คนทำพิน พินทำมือ ที่มีชื่อเสียงเป็นที่ต้องการของมือพินทุกคน

จากแหล่งเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา ลายพื้นบ้านอีสาน พัฒนามาจากลายพินที่มีอยู่ทั่วไป ในภาคอีสาน ช่วงทำนองจะแตกต่างกันไปตามสภาพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของแต่ละท้องถิ่น นายทองใส เรียนรู้ลายพินพื้นบ้าน จากครูหลายคน ได้พัฒนาเป็นลายพินพื้นบ้าน ที่มีท่วงทำนอง เป็นของตนเองที่เห็นได้ชัดเจน คือลายพิน ปู่ป่าหลาน เพื่อสืบสานลายเพลงพินอีสาน ซึ่งได้เดี่ยวพินโบราณต่าง ๆ บันทึกเทปและแผ่น ซีดี แผ่น CD เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ ไว้มากมายกว่า 100 ชุด เช่น

* ลายปู่ป่าหลาน ลายเพลงโบราณที่กล่าวถึง การเดินทางของปู่หลานที่เดินทางข้ามทุ่งกุลา ร้องไห้ (ป่า หมายถึงที่ จาก)

* ลายแม่ฮ้างกล่อมลูก เป็นลายเพลงที่โศกเศร้ากล่าวถึง ความรันทของแม่ที่อยู่เดี่ยวดาย กับลูกน้อย เพลงกล่อมลูกน้อยจึง วิเวก เศร้า (แม่ฮ้าง หมายถึง ผู้หญิงที่ถูกสามีทอดทิ้ง)

วัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือ

วัสดุและอุปกรณ์เครื่องมือ พินนายทอใส จะใช้ เครื่องมือช่างไม้แบบพื้นบ้านเป็นหลักคือ เลื่อย มีด พร้า ค้อน สว่าน ตะไบ กระจาดทราย และเครื่องมือช่างที่จำเป็นเท่านั้น

ขั้นตอนและวิธีทำพิน การเลือกไม้ นายทอใส บอกว่า ไม้สำหรับทำพิน มีหลายชนิด เช่น ไม้ มะม่วง ไม้สะทอน แต่ที่เหมาะสมที่สุดคือไม้ขนุน (ภาษาอีสานเรียกว่า หมากหมี) เพราะเป็นไม้ เนื้ออ่อนแก่ง่าย มีสีเหลืองสวยงาม มีอยู่โดยทั่วไป และเป็นไม้ที่ถูกต้องตามกฎหมาย นำมาเลื่อย ๆ เป็นท่อน ๆ เก็บไว้ตามขนาดและความต้องการที่จะทำพินขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ ราคาของไม้ สำหรับทำพินแต่ละตัวประมาณ 300 บาท

วิธีทำตัวพิน ใช้วิธีวาดรูปพินลงบนไม้ ตามขนาดและรูปทรงตามต้องการส่วนมากจะเป็นรูป พินดอกบัวสมัยใหม่ ้วยรูนปรับเป็นรูปหัวใจตามต้องการ จากนั้นจะใช้มีดพร้า ถากให้เข้ารูปทรงที่กำหนด ปรับจนเนื้อไม้เรียบด้วยแก้วแตก หรือกระจาดทราย เจาะให้โปร่งเป็นรูปกลวงตามรูปทรง พินทอใส ทำด้วยมือมี 2 ประเภท คือ 1.พินไม้โปร่ง ใช้เล่นทั่วไป 2.พินไฟฟ้าทำด้วยไม้ติดตั้งระบบ ไฟฟ้าเพิ่มเติมกับวงดนตรีทั่วไป หลักการทำพินขนาดต่าง ๆ จากการทดลองมากกว่า 30 ปี พบว่า เทคนิคและเคล็ดลับที่ทำพินมีเสียงได้มาตรฐาน คือช่วงห่าง ระหว่าง ตัวกะหย่อง กับตัว รับสาย บน คอพิน ต้องยาว 23 นิ้ว ไม่ว่าจะ เป็นพิน 2 สาย 3 สาย 4 สาย การเลือกสาย เดิมพินสมัยก่อนนิยม ใช้ สายเบรกจักรยาน ปัจจุบันครูทอใส ใช้สายโทรศัพท์ที่ใช้แล้วแทน แต่ต้องเลือกเอาสายที่ดีและเหมาะสมที่สุด ซึ่งสายโทรศัพท์ 1 สายจะมีสายที่ดีที่สุด เลือกมาเป็นสายพินได้ 3 สายเท่านั้น

การติดตั้งระบบไฟฟ้าและการตั้งเสียง

การติดตั้งระบบไฟฟ้าและการตั้งเสียง พินฟ้าจะทำพินเป็นตัวไม้ก่อนจึงมาติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้า คือ คอนแทค ปุ่มปรับเสียง ลูกบิดกีตาร์ การตกแต่งลวดลาย พินแต่ละตัวจะมีลวดลายแตกต่างกัน

ออกไปตามขนาด และความต้องการ ส่วนสำคัญคือหัวพิน จะแกะเป็นรูปทรง ตามความต้องการของแต่ละบุคคล พินอีสานส่วนใหญ่จะเป็นรูปหัวพญานาคตามความเชื่อถือ หัวพินสามารถถอดเก็บได้ พอเหมาะสำหรับความต้องการ หัวพินประต้วนายทองใส ทับถนน ใช้ลายไทยจากธนบัตร ใบละ 20 บาท

ตลอดระยะเวลา 30 ปี ที่นายทองใส ทับถนน บ้านหนองกิงเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี จะมีผู้คนมากมายหลายสถานที่เดินทางมาที่นี่ โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ มาเพื่อพบ นายทองใส ทับถนน มือพินแห่งวงดนตรีเพชรพินทอง เพื่อเรียนรู้การตีพินแลกละเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในด้านดนตรีพื้นเมืองของคนอีสาน บ้านพักนายทองใส ทับถนน จึงกลายเป็นแหล่งเรียนรู้พินอีสานที่มีชื่อเสียงด้านการตีพินและการทำพินของชุมชนมา โดยตลอดทั้งก่อนหน้าทีนายทองใสจะได้รับการยกย่องเป็นครูภูมิปัญญาไทยขณะที่เป็นครูภูมิปัญญาไทย และจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นายทองใสใช้เป็นสถานที่สอนถ่ายทอดความรู้ตลอดไป ณ ลานดินไต้ร่มไม้ ภายใต้บรรยากาศของสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ บ้านนายทองใสเป็นสถานที่ที่นายทองใสพบปะสนทนา ถ่ายทอด สอนแลกละเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการบรรเลงลายพินเป็นประจำทุกวัน เริ่มกันตั้งแต่เช้า จะมีลูกศิษย์ทยอยมาพบ เกือบตลอดทั้งวัน บางคนมาโดยไม่ได้นัดหมาย มาล่วงหน้า บางรายมาเป็นหมู่คณะ เพื่อมาเรียนรู้การตีพิน จากนายทองใส

วิธีการถ่ายทอด

การถ่ายทอดนั้นจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับผู้เรียนซึ่งสรุป ได้ดังนี้

1. สำหรับผู้ที่ยังเล่นไม่เป็นแต่สนใจ และต้องการเรียนรู้ลักษณะนี้จะต้องมาเรียนเป็นประจำที่บ้านในช่วงที่ครูทองใส ว่างจากการเล่นดนตรีอาชีพผู้เรียนจะชักชวนการมาเอง หรือลูกศิษย์ลูกหาเดิมเป็นคนพามาฝาก การสอน ก็จะสอนเป็นขั้น ๆ ไป ตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ทยอยพิณโบราณอย่างง่าย และพัฒนาไปเรื่อย ๆ ตามสภาพความพร้อมและศักยภาพของผู้เรียน

2. สำหรับผู้ที่เล่นเป็นแล้ว ซึ่งลูกศิษย์ส่วนใหญ่ จะเป็นคนกลุ่มนี้ เป็นนักดนตรีอาชีพ หรือนักดนตรีประจำวง ดนตรีอีสาน ในสถานศึกษาต่าง ๆ ทั้งระดับประถม มัธยม อุดมศึกษา วิทยาลัย นาฏศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ จะมา พบเป็นครั้งคราว ระยะเวลาสั้น ๆ จะมาถามเอาจุดเด่น จุด เน้น ลักษณะพิเศษ หรือเคล็ดวิชาของลายพิณ (ลักษณะ เฉพาะของการบรรเลงพิณ) ที่ยาก ๆ

3. สำหรับผู้ที่สนใจทั่วไป นายทองใส จะได้ รับเชิญให้ไปแสดง และเป็นวิทยากรบรรยาย และการตอบข้อซักถาม สถานศึกษาต่าง ๆ ในส่วนนี้ เป็นส่วนเผยแพร่และการส่งเสริม เผยแพร่ดนตรีพื้นบ้าน (พิณ) รวมทั้งได้รับเชิญ ให้เป็นกรรมการตัดสิน การประกวดแข่งขัน ดนตรีพื้นบ้าน พร้อม การสาธิตแนะนำ ก่อนการตัดสิน

ระยะเวลาการเรียนรู้

ระยะเวลาการเรียนรู้ของศิษย์ ขึ้นอยู่กับความสามารถและพรสวรรค์ของผู้เรียนแต่ละคน ประกอบกับอายุและพื้นฐานด้านดนตรี ลูกศิษย์ที่อายุมากที่สุด ประมาณ 65 ปี เกษียณอายุราชการ แล้วเดิมทำงานอยู่ที่วิทยาลัยเทคนิคอุดรธานี ปัจจุบันมีอาชีพทำพิณขายและมีรายได้งาม ส่วนลูกศิษย์ที่มีอายุน้อยที่สุด คือ 3 ขวบ ที่เป็นหลานชายของพ่อทองใสและท่านหวังจะสืบทอดความรู้ในการตีพิณแก่หลานคนนี้

รางวัลแห่งชีวิต

รางวัลแห่งชีวิต ระยะเวลาเกือบ 40 ปี บน ถนนสายดนตรี กับอาชีพ ศิลปิน มือพิณประจำวง เพชรพิณทอง นายทองใสได้รับรางวัลแห่งเกียรติยศกับวิชาชีพนักดนตรีมากมาย อาทิเช่น ปี พ.ศ. 2543 ศิลปินดีเด่น จังหวัดอุบลราชธานี สาขาศิลปะการแสดง (ด้านดนตรีอีสาน) จากสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ - รางวัล ผู้ให้การสนับสนุนกิจกรรม วัฒนธรรมดีเด่น จากสำนักพัฒนาการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมเขตการศึกษา 10 ปี พ.ศ.2544 รางวัล ผู้ให้การสนับสนุนพิธีเปิดศูนย์ศิลปวัฒนธรรมกาญจนาภิเษก จากสถาบันราชภัฏอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2545 ครุภูมิปัญญาไทยรุ่นที่ 2 ประจำปี พ.ศ.2545 ด้าน ศิลปกรรมดนตรีพื้นบ้านพิณอีสาน จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี ปี พ.ศ. 2546 ได้รับพระราชทาน เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นเหรียญเงินดิเรกคุณาภรณ์ เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2546

ปี พ.ศ. 2547 รับเกียรติบัตรผู้สนับสนุนกิจกรรมวันอนุรักษ์มรดกไทยของศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอวารินชำราบ จาก นายจิรศักดิ์ เกษณียบุตร - เป็นสุดยอดศิลปินพื้นบ้าน อีสานประเภทพิณอีสานในโอกาสครบรอบ 40 ปี มหาวิทยาลัยขอนแก่นจาก มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2547 - ได้รับโล่เชิดชูเกียรติ สุดยอดศิลปินอีสานในวาระ 40 ปี มหาวิทยาลัยขอนแก่น จาก ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี และรัฐบุรุษ - โล่ เกียรติยศ และประกาศเกียรติคุณประเภทนักคิดพัฒนา - เข้มกัลดเพชร ผู้อนุรักษ์ดนตรีอีสาน - โล่ เกียรติยศ ครุภูมิปัญญาดีเด่น ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ รับรางวัลจาก ฯพณฯ สุธรรม แสงประทุม รมช.กระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ.2548 ได้รับพระราชทานปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ความมุ่งหมายในชีวิต

พ่อทองใสมีความมุ่งหวังที่จะได้เป็นศิลปินแห่งชาติ ในด้านพิณ แหล่งเรียนรัฐภูมิปัญญาท้องถิ่น "ครูพิณถิ่นอีสาน มือพิณนิ้วเพชร" ครูทองใส ทับถนน ตั้งอยู่เลขที่ 163 หมู่ 8 บ้านหนองกินเพล ตำบล หนองกินเพล อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190 โทร. 0-870-659-554

แหล่งอ้างอิง หนังสือที่ระลึก เนื่องในโอกาสที่ ทองใส ทับถนน ได้รับพระราชทาน ปริญญามหาบัณฑิต กิตติมศักดิ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาคณตรีศึกษา) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี .
อุบลราชธานี : บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด, 2548.

ผู้จัดทำ

ผลิตโดย.... รุจิรา การบรรจง บรรณารักษ์ ๕ ห้องสมุดประชาชนเฉลิมราชกุมารี อำเภวาริน
ชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี *****

จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ตามนโยบายของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย *****

ผลิตโดย...รุจิรา การบรรจง